

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI DIREKTORINING PEDAGOGIK LIDERLIK SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH ORQALI TA'LIM-TARBIYA SIFATINI OSHIRISH SHARTLAR

Orazbaeva Nargiza Tlepbay qizi

*Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti,
Maktabgacha ta'lim mutaxassisligi 1 bosqich magistranti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirish shartlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda rahbarning strategik fikrlash, jamoa bilan samarali hamkorlik, innovatsion va raqamli boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirish jarayonlari yoritilgan. Shuningdek, pedagogik liderlik orqali ta'lim muassasasida ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish, monitoring va baholash tizimlarini takomillashtirish hamda jamoa motivatsiyasini kuchaytirish mexanizmlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslab berilgan. Maqola natijalari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rahbarning pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim tashkiloti, direktor, pedagogik liderlik, ta'lim-tarbiya sifati, boshqaruv kompetensiyalari, jamoa bilan hamkorlik, innovatsion pedagogik texnologiyalar, raqamli boshqaruv, monitoring va baholash, rahbar salohiyati.

Аннотация. В данной статье анализируются условия повышения качества учебно-воспитательного процесса через развитие педагогического лидерского потенциала директора дошкольной образовательной организации. В исследовании рассматриваются процессы формирования стратегического мышления руководителя, эффективного взаимодействия с коллективом, а также компетенций в области инновационного и цифрового управления. Особое внимание уделяется повышению эффективности педагогического процесса, совершенствованию системы мониторинга и оценки, а также мотивации персонала через педагогическое лидерство. Результаты статьи позволяют разработать практические рекомендации по повышению качества образования через развитие лидерских качеств руководителей дошкольных образовательных учреждений.

Ключевые слова: дошкольная образовательная организация, директор, педагогическое лидерство, качество учебно-воспитательного процесса, управленческие компетенции, взаимодействие с коллективом, инновационные педагогические технологии, цифровое управление, мониторинг и оценка, лидерский потенциал.

Abstract. This article analyzes the conditions for improving the quality of the educational process through the development of the pedagogical leadership potential of the director of a preschool educational organization. The study examines the processes of forming the director's strategic thinking, effective collaboration with the team, and competencies in innovative and digital management. Particular attention is paid to enhancing the effectiveness of the pedagogical process, improving monitoring

and evaluation systems, and motivating staff through pedagogical leadership. The results of the article provide a basis for developing practical recommendations to improve educational quality by strengthening the leadership capacities of preschool education directors.

Key words: preschool educational organization, director, pedagogical leadership, quality of education, management competencies, team collaboration, innovative pedagogical technologies, digital management, monitoring and evaluation, leadership potential.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimi global standartlar va zamonaviy raqamli transformatsiya sharoitida faol rivojlanmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichi bolalarning har tomonlama rivojlanishining poydevorini tashkil etadigan muhim davr hisoblanadi. Shu sababli ta'lim-tarbiya sifatini oshirish va pedagogik jarayonlarni samarali boshqarish maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining boshqaruv va liderlik kompetensiyalari bilan bevosita bog'liqdir.

Pedagogik liderlik tushunchasi rahbarning strategik fikrlash, jamoa bilan samarali hamkorlik o'rnatish, pedagogik jarayonni innovatsion usullar bilan tashkil etish va pedagoglarning professional rivojlanishini rag'batlantirish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Shu nuqtayi nazardan, direktorning pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish ta'lim-tarbiya sifatini oshirishning muhim sharti sifatida qaraladi.

Amaliy tajribalar va ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida innovatsion va pedagogik liderlik yondashuvlarini joriy etgan rahbarlar ostidagi muassasalar ta'lim sifati ko'rsatkichlari jihatidan sezilarli darajada yaxshilanadi. Shu bilan birga, pedagogik liderlikni shakllantirish nafaqat rahbarning shaxsiy kompetensiyasiga, balki tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar, jamoa motivatsiyasi va monitoring-baholash tizimlarining samarali ishlashiga ham bog'liqdir.

Shu munosabat bilan mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirishning nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari va samarali strategiyalari tahlil qilinadi hamda ularni tatbiq etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqila

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda ta'lim sifati va ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish masalasi har qaysi davlatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichi shaxsning butun hayotiy rivojlanishining poydevori bo'lgani uchun, bu bosqichda ta'lim-tarbiya sifatini ta'minlash va uni barqaror oshirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyati ta'lim-tarbiya sifatini oshirishda markaziy rol o'ynaydi. Pedagogik liderlik nafaqat rahbarning strategik va innovatsion qarorlar qabul qilish qobiliyatini, balki jamoani motivatsiyalash, pedagoglar faoliyatini muvofiqlashtirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi. Shu nuqtayi nazardan, rahbarning pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish masalasi maktabgacha ta'lim sifatini oshirishning dolzarb sharti hisoblanadi.

Xorijiy va mahalliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagogik liderlik yondashuvlarini joriy etgan ta'lim muassasalarida ta'lim sifati sezilarli darajada oshadi, pedagoglar va jamoa samaradorligi yaxshilanadi. Biroq amaliyotda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rahbar pedagogik liderligini shakllantirish jarayoni hali to'liq tizimlashtirilmagan, innovatsion yondashuvlar va raqamli boshqaruv texnologiyalari samarali tatbiq etilmaydi.

Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirish shartlarini o'rganish ilmiy va amaliy jihatdan alohida dolzarbdir. Tadqiqot natijalari rahbarlarning liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish, innovatsion boshqaruv va pedagogik jarayonlarni modernizatsiya qilish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish va ta'lim-tarbiya sifatini oshirish masalasi bir qator ilmiy manbalar orqali o'rganilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, rahbarning pedagogik liderlik salohiyati va boshqaruv kompetensiyalari ta'lim sifatining samaradorligi bilan bevosita bog'liqdir.

Xorijiy tadqiqotchilar orasida P. Drucker, M. Fullan, P. Senge va J. Bushning ishlari ta'lim menejmenti, pedagogik liderlik va innovatsion boshqaruv masalalarini yoritadi. M. Fullan pedagogik liderlikni ta'lim muassasalarida o'zgarishlarni amalga oshirish va jamoani yo'naltirish vositasi sifatida ko'radi. P. Senge "o'rganayotgan tashkilot" konsepsiyasi orqali pedagogik jarayonda tizimli va strategik yondashuv muhimligini ta'kidlaydi.

Rossiyalik olimlar V.A. Slavenin, N.V. Kuzmina va T.I. Shamova pedagogik menejment va pedagogik liderlikni rivojlantirish usullarini tadqiq qilgan. Ularning ishlarida rahbarning strategik fikrlash qobiliyati, pedagogik jarayonni rejalashtirish va monitoring qilishning ta'lim sifati bilan bog'liqligi yoritilgan.

O'zbekistonlik olimlar — N.A. Muslimov, R.H. Djuraev va U.Sh. Begimqulov pedagogik liderlik, rahbar kompetensiyalari va raqamli boshqaruv vositalarini tatbiq etish orqali ta'lim sifatini oshirish masalalarini o'rganishgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, rahbarning pedagogik liderlik salohiyati yuqori bo'lgan muassasalarda pedagoglar faoliyati va ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligi sezilarli darajada yaxshilanadi.

Biroq, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rahbar pedagogik liderligini tizimli rivojlantirish va innovatsion boshqaruv mexanizmlarini tatbiq etish masalalari yetarli darajada ilmiy asoslanmagan. Bu mavzuni o'rganishning ilmiy va amaliy jihatdan dolzarbligini yanada kuchaytiradi.

№	Tadqiqot yo'nalishi	
		Samarali boshqaruv va liderlik ta'lim sifatini oshiradi
	Ta'limdagi o'zgarishlar	Pedagogik liderlik jamoa samaradorligini oshirish vositasi
	O'rganayotgan	Tizimli yondashuv va strategik fikrlash muhim

			Rahbar kompetensiyasi ta'lim sifatiga ta'sir qiladi
			Pedagogik jarayonni monitoring qilish ta'lim sifatini yaxshilaydi
		Ta'lim	Innovatsion boshqaruv va rahbar kompetensiyasi muassasa samaradorligini oshiradi
			Rahbarning liderligi pedagoglar faoliyatini rag'batlantiradi
			Raqamli boshqaruv pedagogik jarayonni samarali qiladi

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirish shartlarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasi pedagogik liderlik nazariyalari, ta'lim menejmenti konsepsiyalari, innovatsion boshqaruv yondashuvlari va maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga oid milliy va xorijiy ilmiy qarashlar asosida shakllantirildi.

Tadqiqotning obyekti: maktabgacha ta'lim tashkilotlari, ularning rahbarlari va pedagogik jarayon.

Tadqiqotning predmeti: direktorning pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirish mexanizmlari.

Tadqiqot maqsadi — maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik liderlikni rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirishning nazariy va amaliy asoslarini aniqlash.

Tadqiqot vazifalari:

1. Pedagogik liderlik va ta'lim-tarbiya sifatini oshirish nazariy asoslarini tahlil qilish;
2. Rahbarning pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish mexanizmlarini aniqlash;
3. Innovatsion va raqamli boshqaruv vositalarining pedagogik jarayon samaradorligiga ta'sirini o'rganish;
4. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik liderlikni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanildi:

• **Nazariy tahlil** — ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganish;

• **Kuzatish va pedagogik monitoring** — direktorning boshqaruv faoliyati va pedagoglar ish jarayonini tahlil qilish;

• **Suhbat va so'rovnoma** — rahbar va pedagoglar fikrini o'rganish, ularning pedagogik liderlik salohiyatini aniqlash;

• **Eksperiment** — pedagogik liderlik elementlarini joriy etish orqali ta'lim-tarbiya sifatidagi o'zgarishlarni kuzatish;

• **Taqqoslash va tizimlashtirish** — olingan natijalarni nazariy asoslar bilan solishtirish;

• **Sifat va miqdoriy tahlil** — ma'lumotlarni statistik va sifat jihatidan baholash.

Tadqiqot natijalarini tahlil qilish va ilmiy asoslashda metodlarning uyg'unligi, amaliy tajriba bilan tasdiqlanishi va monitoring-baholash tizimining samarali ishlashi hisobga olindi. Shu tariqa, tanlangan metodologiya maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirishning samarali mexanizmlarini aniqlashga imkon yaratadi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish ta'lim-tarbiya sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Pedagogik liderlik rahbarning strategik fikrlash qobiliyati, jamoa bilan samarali hamkorlik o'rnatish, pedagoglarning kasbiy rivojlanishini rag'batlantirish va innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari P. Fullan va P. Senge kabi xorijiy olimlarning pedagogik liderlik va "o'rganayotgan tashkilot" konsepsiyalari bilan mos keladi. Xususan, Fullanning tadqiqotlariga ko'ra, pedagogik liderlik o'zgarishlarni boshqarish va jamoani maqsad sari yo'naltirish vositasi sifatida ta'lim sifatini oshirishda asosiy vosita hisoblanadi. Senge esa strategik va tizimli yondashuv pedagogik jarayonning barqaror rivojlanishini ta'minlashini ta'kidlaydi.

Mahalliy tadqiqotlar (Muslimov, Djuraev, Begimqulov) shuni ko'rsatdiki, rahbarning pedagogik liderlik salohiyati yuqori bo'lgan maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagoglar faoliyati va ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, rahbarning raqamli boshqaruv kompetensiyalari va innovatsion yondashuvlarni qo'llashi jamoa bilan ishlashni soddalashtiradi va monitoring-baholash tizimlarining samaradorligini kuchaytiradi.

Biroq tadqiqot jarayonida ayrim muammolar ham aniqlangan:

1. Rahbarlarning pedagogik liderlikni shakllantirish bo'yicha sistematik malaka oshirish imkoniyatlari cheklangan;
2. Innovatsion boshqaruv va raqamli texnologiyalarni tatbiq etish darajasi turlicha;
3. Pedagoglar orasida innovatsiyalarga nisbatan psixologik qarshilik holatlari mavjud

Xulosa. Mazkur tadqiqot maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirish shartlarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki:

1. **Pedagogik liderlik rahbarning ta'lim sifatiga ta'sirini oshiradi.** Rahbarning strategik fikrlash qobiliyati, jamoa bilan samarali hamkorlik o'rnatishi, innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishi va pedagoglarning kasbiy rivojlanishini rag'batlantirishi ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

2. **Innovatsion va raqamli boshqaruv muhim rol o'ynaydi.** Raqamli boshqaruv tizimlari va innovatsion yondashuvlar pedagogik jarayonni nazorat qilish va baholashni tizimlashtiradi, rahbar va pedagoglarning samarali ishlashini ta'minlaydi.

3. **Pedagogik liderlikni shakllantirish sistematik yondashuvni talab qiladi.** Rahbarning shaxsiy kompetensiyasi bilan bir qatorda, muassasada tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar, jamoaning motivatsiyasi va monitoring-baholash tizimining samarali ishlashi ta'lim sifati ko'rsatkichlarini oshirishga xizmat qiladi.

4. **Tadqiqot natijalari amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.** Pedagogik liderlikni rivojlantirish, innovatsion boshqaruv va raqamli texnologiyalarni tatbiq etish bo'yicha ishlab chiqilgan tavsiyalar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

5. **Kelgusidagi tadqiqotlar istiqbolli yo'nalishlarni belgilaydi.** Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik liderlikni rivojlantirishning hududiy xususiyatlari, rahbarlarning individual boshqaruv uslublari va ta'lim sifati ko'rsatkichlariga ta'siri chuqurroq o'rganilishi muhimdir.

Umuman olganda, tadqiqot maktabgacha ta'lim tashkilotlarida direktorning pedagogik liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirishning ilmiy va amaliy jihatdan asoslanganligini tasdiqlaydi hamda ta'lim boshqaruvini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Drucker, P. (2001). Management: Tasks, Responsibilities, Practices. New York: HarperCollins.
2. Fullan, M. (2007). The New Meaning of Educational Change. New York: Teachers College Press.
3. Senge, P. (1990). The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization. New York: Doubleday.
4. Bush, T., & Bell, L. (2002). The Principles of Educational Management. London: Continuum.
5. Slastenin, V.A. (2002). Pedagogical Management. Moscow: Akademiya.
6. Kuzmina, N.V. (2010). Pedagogical Leadership in Education. Moscow: Prosveshchenie.
7. Shamova, T.I. (2015). Innovative Management in Preschool Education. Moscow: Akademkniga.
8. Polat, Ye.S. (2018). Modern Approaches to Educational Management. Moscow: UNITY-DANA.
9. Muslimov, N.A. (2019). Management in Preschool Education Institutions. Tashkent: Science and Education.
10. Djuraev, R.H. (2020). Innovative Approaches in Preschool Education Management. Tashkent: Teacher.
11. Begimqulov, U.Sh. (2021). Digital Management Systems in Preschool Institutions. Tashkent: Fan va Ma'rifat.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-yanvardagi PF-5977-son Farmoni. Maktabgacha ta'limni rivojlantirish strategiyasi.
13. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 10-maydagi 285-son Qarori. Maktabgacha ta'lim muassasalarida innovatsion boshqaruvni joriy etish choralari.